

Joan MARTÍ I CASTELL i Josep M. MESTRES I SERRA [cur.]

El llibre i la lectura: una revolució en la història de la humanitat: (Actes del seminari del CUIMPB-CEL 2005)

Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2007, p. 73-98

DOI: 10.2436/15.0100.01.7

L'estandardització lingüística al País Valencià

Miquel Àngel Pradilla

Professor titular de la Universitat Rovira i Virgili

i membre de l'Institut d'Estudis Catalans

1. Introducció

L'abril de 2003, en el marc del II Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra», vam formular unes primeres reflexions sobre la deriva estandarditzadora que s'insinuava a partir de les incipients actuacions normatives de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL). Hom partia de la hipòtesi segons la qual la creació d'aquest nou ens de referència normativa valencià inaugurava *de iure* un plantejament policèntric, una conjuntura que fins aleshores no havia depassat la virtualitat programàtica. El treball en qüestió conclouïa que l'aposta localista que es desprenia dels primers acords normatius —en clara sintonia amb l'estratègia cultural aïllacionista impulsada obsessivament pel Govern conservador al poder des de 1995— obligava a extreure les cauteles. I alhora, s'exigia un pronunciament clar de l'AVL, sense ambigüitats confusionàries, sobre l'horitzó finalista de la seua intervenció codificadora, això és, una codificació endonormativa a l'estil del model de cooperació de la llengua neerlandesa o una codificació exonormativa amb el model d'elaboració gallec com a referent.

Passats gairebé quatre anys, l'activitat prescriptiva de l'AVL ha anat fent camí. Així, a dia d'avui, l'usuari de la llengua disposa d'un nou *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià* (DOPV) i d'una *Gramàtica normativa valenciana* (GNV). Amb l'aparició d'aquestes dues peces nuclears de tota codificació, hom disposa de més elements de judici per a continuar avançant en la interpretació de la ideologia lingüística que hi subjau. Aquest article, doncs, s'ocuparà d'analitzar els models lingüístics que conviuen (més o menys conflictivament) en el panorama cultural valencià que fa ús de la llengua pròpia i territorial. I ho farà emfasitzant el context de subordinació lingüística en què aquesta llengua es mou. Una dada a no perdre de vista si es vol encarar amb solvència

una planificació lingüística favorable a la llengua minoritzada. En aquest sentit, no és sobrer recordar que la dualitat klossiana (Kloss, 1969, p. 81) que ens remet a les intervencions en el corpus i en l'estatus ha de ser abordada des de la imbricació pregonada dels dos àmbits d'actuació. Com ha dit Cobarrubias (1986, p. 193): «la planificación del status [...] está a la base y constituye la guía permanente de la planificación del corpus».

2. L'estandardització de les llengües subordinades

Amb aquest epígraf, Xavier Lamuela (1994, p. 131) titula el capítol 7 d'una de les obres més lúcides de la bibliografia autòctona sobre el tema que ens ocupa. A *Estandardització i establiment de llengües* el lector interessat hi trobarà tot un seguit de consideracions que l'ajudaran a transitar per una parcel·la teòrica plena de revolts i de paranys. Nosaltres hem fondejat en la lectura recomanada i ens hem permès recuperar algunes de les reflexions que hem considerat més rellevants per al nostre propòsit.

Pel que fa a les característiques de l'estructura de les llengües subordinades, Lamuela (1994, p. 137) enumera les següents:

- a) l'excessiva variabilitat no funcional, que s'escapa d'un control suficient des del punt de vista de l'eficiència de la llengua,
- b) la fragmentació en dialectes més o menys estranys entre ells,
- c) la manca o la limitació dels mitjans d'expressió adequats per a certs àmbits,
- d) una organització reduïda i fragmentària dels registres,
- e) la submissió a la interferència massiva i a l'orientació evolutiva de la llengua dominant.

Així, la norma de les llengües subordinades, tot i que també pot tenir un caràcter implícit, es defineix de manera més imprecisa que la de les llengües establertes i està subjecta a un control social més lax, ja que no es mostra en tots els usos propis de la comunicació formal.¹ Les restriccions del seu ús —també socials i geogràfiques a més de funcionals— són a la base d'un funcionament fragmentari que bloca l'anivella-

1. Segons Lamuela (1994, p. 64), les llengües establertes «acompleixen totes les funcions socials quasi sense límits: són usades per a comunicar en tots els àmbits —amb la possible restricció d'alguns àmbits específics reservats a llengües sectorials o a llengües subordinades—, produeixen una concepció de la realitat completa i acceptada generalment, el seu ús és considerat adequat en qualsevol mena de situació i tenen associats valors que sostenen i justifiquen la seva posició, entre els quals l'associació al nivell més alt d'autoidentificació dels parlants».

ment de les varietats i redueix els sistemes de connotació. La interferència lingüística és important i inestabilitza la norma interna, mentre que la fragmentació del sistema de connotacions i la interferència estilística coadjuven a la inestabilitat de les normes estilístiques. Aquesta superposició de la llengua dominant acabarà atorgant a les seues formes estàndard el màxim valor referencial i la direcció dels processos d'anivellament i d'innovació lingüística.

Quant a la caracterització de les llengües en regressió, el nostre autor (Lamuela, 1994, p. 104-105) defineix cinc processos fonamentals:

- a) retracció de l'ús de la llengua,
- b) pèrdua d'àmbits de definició,
- c) contracció i fragmentació del sistema estilístic,
- d) augment de les restriccions sobre les normes d'ús,
- e) reducció de les connotacions a les que són pròpies d'àmbits fortament caracteritzats i desvaloració de la llengua.

Lamuela elabora la seqüència esmentada tot i recórrer al model de normalització lingüística de Lluís Vicent Aracil (1965). Així, els tres primers processos correspondrien a les funcions socials de la llengua (instrumental, definidora i simbòlica) i els dos restants tindrien a veure amb les funcions lingüístiques de la societat (de control i consciència). Lamuela (1994, p. 56-65), a més, postula una nova funció, la funció *discriminant*, que es constitueix en el mecanisme d'enllaç entre les funcions socials de la llengua i els ressorts de control social del seu ús. La superació de la condició de subordinació sempre aniria lligada a la capacitat de discriminació de la llengua, això és, al grau de dominància i de promoció social que s'hi associa.

Dit això, és important destacar que totes dues seqüències —les característiques estructurals i els processos de regressió— estan vinculades estretament. De fet, la fesomia de l'estructura lingüística depèn en bona part dels processos socials enumerats. En conseqüència, si volem abordar l'estandardització d'una llengua subordinada, la comesa només tindrà possibilitats d'èxit si la inserim en el marc d'un procés de normalització decidit.

Tamisar la realitat sociolingüística valenciana pels paràmetres apuntats és una tasca que depassa l'objectiu d'aquestes línies. Per a l'avinentesa que ens ocupa, n'hi haurà prou a esbossar algunes consideracions generals que justifiquen la condició subalterna de la varietat valenciana en la seua convivència amb l'omnipresent llengua castellana.

Siga dit d'entrada que la consideració global del diasistema catalanòfon encaixaria plenament amb la nòmina de trets caracteritzadors dels contextos de minorització lingüística acabada d'esbossar. Tanmateix, és de justícia precisar que els desequilibris

territorials que s'observen exigeixen avaluacions parcials. Des d'aquesta perspectiva sectorialitzada, hom observa una gradació de [a]normalitat lingüística que no s'hauria de menystenir. I és que en el conflicte lingüístic valencià la confrontació territorial amb Catalunya ha estat atada permanentment. De fet, no falten veus que han denunciat la maniobra en clau d'immobilisme, de manteniment d'un *statu quo* de subordinació covat des del segle XV. Una de les més destacades ha estat la de Rafael Lluís Ninyoles (1969), el qual, en la caracterització de les fases del procés històric de castellanització al País Valencià, ha denunciat l'estratègia frontista dels sectors conservadors, una maniobra destinada a desvincular els valencians de la causa comuna de la normalitat lingüística presentada com una colonització catalunyesa. L'anticatalanisme valencià —o, potser millor, l'antibarcelonisme— ha focalitzat la seua impugnació en un pretès monopoli del model referencial, interpretat en termes de sociolecte de base territorial. La inducció a una percepció de molta formalitat de la varietat oriental central, auspiciada per una interacció comunicativa extremadament deficitària, ha fet la resta. Ara bé, al fons de tot plegat, fariem bé de no perdre de vista l'associació implícita entre l'excés de formalitat i el rebuig a tanta normalitat.

Amb les dades demolingüístiques a l'abast (AVL, 2005; Servei d'Investigació i Estudis Sociològics, 2005), hom no té més remei que diagnosticar una precarietat alarmant de l'ús del valencià. Més encara: si adoptem una perspectiva diacrònica, constatem que l'ús de la llengua es troba immers en una dinàmica clarament decreixent. La interrupció de la transmissió lingüística intergeneracional, si bé globalment sembla que està estabilitzada, mostra una clara vigència en determinades conurbacions. I això passa en una època on la globalització ha introduït un seguit de factors que incrementaran la seua influència negativa si no són gestionats de manera adequada. Ens referim al nou context multicultural i al món de les tecnologies de la informació i de la comunicació. En aquest nou context el valencià va perdent terreny de manera alarmant, mentre que el castellà, d'una banda, es consolida com a llengua franca, com a vehicle de comunicació intergrupals, i, de l'altra, invisibilitza la presència autòctona en l'àmbit del ciberespai.

La presència del valencià en l'àmbit de les comunicacions *institucionalitzades*² (Ad-

2. El sociolingüista canadenc Jean-Claude Corbeil (1980) és l'autor d'una taxonomia que distingeix entre les comunicacions *institucionalitzades* i les *individualitzades*. De fet, es tracta més aviat d'un contínuum que abraça dos grans pols, amb situacions intermèdies de difícil catalogació. El primer fa referència a les comunicacions emeses pels organismes socials *formals* i pels individus que els representen (administració oficial, ensenyament, mitjans de comunicació, etc.), i el segon donaria compte dels comportaments lingüístics dels individus com a ens particulars en tota la immensa gamma de situacions de privacitat.

ministració, ensenyament i mitjans de comunicació) mostra uns dèficits majúsculs. L'Administració valenciana, responsable en primera instància del procés de normalització lingüística, no fa efectiu el compromís que proclama des d'una retòrica identitària. L'ensenyament públic, el sector que havia suscitat més expectatives, no aconsegueix escolaritzar en valencià més d'una quarta part de l'alumnat. L'ensenyament privat, que supera el 40 % de la població escolar, roman impermeable a la presència del valencià com a llengua vehicular. Pel que fa als mitjans de comunicació, el desequilibri de l'oferta a favor del castellà és aclaparador. El cas de RTVV - Canal 9, amb una presència en el millor dels casos equilibrada entre les dues llengües cooficials, esdevé una mostra paradigmàtica del bilingüisme diglòssic que es promou. Amb unes restriccions d'ús tan importants en l'esfera comunicativa vinculada al poder, la matriu de trets valoratius de la llengua forçosament ha d'experimentar una forta contracció. No ens ha de resultar estrany, doncs, que la feblesa de les comunicacions *individualitzades*, això és, les interaccions comunicatives interpersonals vinculades a la col·loquialitat, vaja en augment.

Encongiment territorial, retracció dels usos, contracció del sistema estilístic i interferència —estructural i de connotacions— de la llengua dominant són característiques que situen el valencià en un clar procés de substitució lingüística. Prendre consciència de la situació hauria de ser una condició prèvia a dissenyar una planificació lingüística que tinga com a objectiu capgirar la dinàmica comunicativa descrita.

3. Els models lingüístics en competència al País Valencià

3.1. *Visió de conjunt*

El debat sobre la filiació del valencià constitueix un tòpic sociolingüístic que en els darrers temps s'ha metamorfosat al voltant de la discussió sobre el model lingüístic que ha de senyorejar en els àmbits de la formalitat discursiva. Això no vol dir, però, que la reivindicació d'uns orígens precatalans haja desaparegut de l'agenda sociopolítica.³ La reedició per enèsima vegada de la infamada teoria de l'origen mossàrab

3. Sense anar més lluny, el dimecres 7 de febrer de 2007, Rita Barberà, icona mediàtica de la valenciania i monolingüe contumaç (en espanyol, és clar), en l'acte de presentació de la biblioteca municipal Nova Al-Russafi proclamava que al segle XII, molt abans de l'arribada de Jaume I a València, ciutat de la qual és alcaldessa des de 1991, ja es parlava valencià. De manera que el tal Al-Russafi devia parlar en valencià, tot i que la seua obra fou escrita en àrab...

del valencià —defensada *ad infinitum* per sectors vinculats a la Real Acadèmia de Cultura Valenciana— no mereixeria la nostra atenció si no fos perquè és esgrimida per una membre destacada del partit que governa la Generalitat. Una formació política el posicionament oficial de la qual, si bé defensa amb vehemència una individuació referencial, no qüestionaria els orígens filogenètics acordats per la romanística internacional. No cal dir que amb un creuament d'informacions tan contradictòries, la desorientació de la ciutadania és majúscula. I mentrestant, la pervivència de la conflictivitat associada a la llengua històrica i territorial és un indicador clar de l'existència d'un conflicte social que encara no ha trobat una solució consensuada.

A l'hora de caracteritzar els diferents posicionaments estandarditzadors que tenen a disposició els usuaris de la llengua al País Valencià, és important destacar dos grans pols d'atracció. Així, d'una banda, tenim els plantejaments individuadors, i, de l'altra, els models convergents amb un diasistema territorial de més abast. El posicionament secessionista maximalitzaria l'aposta disgregadora des de la mateixa negació de la filiació catalana del valencià. Mentre que l'adopció de la versió oriental de l'estàndard difós a Catalunya radicalitzaria la reivindicació de la unitat de la llengua amb l'assumpció d'una varietat formal sense matisos dialectals propis. Val a dir que aquestes dues propostes de màxims actualment tenen un seguiment residual. De fet, el secessionisme tradicional —molt influent en l'àmbit socioideològic— sempre s'ha mogut en una quasivirtualitat a l'hora de generar producció escrita. En canvi, el model arribat des de Catalunya va tenir un protagonisme important —sobretot per la influència, més ideològica que gramatical, de Joan Fuster— a les dècades dels cinquanta i dels seixanta del segle passat. Vegem-ne les característiques definidores.

El model secessionista encara no ha completat la fase de codificació. Aquesta proposta ha operat, sobretot, en els àmbits ortogràfic i lèxic.⁴ Els àmbits morfològic i sintàctic, veritable esquelet de la llengua, no han merescut l'atenció que els pertoca. Atès que els seus partidaris mai no han mostrat una actitud inequívocament favorable a l'extensió dels usos de la llengua, el seu model ha tingut una difusió mínima i, en conseqüència, no s'ha validat mitjançant la prova de l'ús. La filosofia codificadora pren suport en una hiperdiferenciació obsessiva del model normatiu català, que actua de codi de contrareferència.

4. Des de la publicació el 1981 de les *Normes del Puig*, la inestabilitat normativa ha estat la norma entre els seguidors del secessionisme. La darrera versió de la normativa ortogràfica de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana la constitueix l'*Ortografia de la llengua valenciana* (2005). El referent lèxic és el *Diccionari valencià-castellà* (1992).

Els principis de genuïnitat («la llengua del poble») i d'adquisició fàcil regeixen l'elaboració del model. Així, l'autenticitat proclamada acaba estigmatitzant l'intercanvi intralingüístic (transdialectalització) i legitimant la interferència interlingüística. L'accessibilitat immediata es fonamentaria en l'adopció de les pautes ortogràfiques de la norma castellana, coneguda per tothom. D'altra banda, l'aposta per un marc referencial autònom suposa una renúncia a l'amplitud comunicativa que implica la pertinença a un segment lingüístic més gran. Un sacrifici que no es veu com a tal ja que s'assumeix desacomplexadament la disponibilitat del castellà com a llengua de més abast. En resum: som davant d'una estratègia estandarditzadora que contravé frontalment al principi d'autonomia lingüística que tota llengua subordinada ha d'impulsar per tal de dificultar-ne la substitució. Un posicionament que no posa en qüestió el caràcter domèstic de la *llengua valenciana*. Segons la nostra proposta tipològica de codificacions (Pradilla, 2004, p. 123-126), estaríem parlant d'una *codificació exonormativa autònoma*.

El pol oposat el representaria l'adopció acrítica del model més difós a Catalunya, com s'ha dit, una varietat estàndard fonamentada en el català oriental central. Amb l'adopció de la varietat formal consolidada —o, si es prefereix, en via de consolidació— a Catalunya, es donava resposta contundent als postulats secessionistes i, alhora, es negava l'existència d'un problema en l'àmbit de l'estandardització. Arribats en aquest punt, ens sembla interessant introduir el concepte de *llengua sostre*. Sobre aquesta formulació, Muljacic (1984, p. 78) ens diu el següent: «[la llengua sostre seria aquella] che “protegge” e nello stesso tempo impedisce ogni iniziativa emancipatoria degli idiomi “protetti”». Sembla clar, doncs, que l'existència d'un model codificat català faria la funció de *sostre homogenètic*, això és, de filiació compartida. L'adopció d'aquest sostre, alhora, evitaria les velleïtats emancipatòries a què ens hem referit amb anterioritat. Per raons oposades, la negació del caràcter homogenètic del sostre català estaria al servei de la individuació proclamada pels sectors secessionistes. Una segregació que es faria sota els auspicis d'un nou sostre, aquest cop *heterogenètic*, el castellà.

El model català, en principi, donaria satisfacció d'una manera òptima a les funcions de la llengua estàndard: unificaria el diasistema, marcaria una autonomia clara envers el castellà, activaria un mercat cultural gens menyspreable i potenciarà l'autoestima d'uns usuaris que tindrien a l'abast un instrument comunicatiu de prestigi. Tanmateix, segons la nostra opinió, en la seua interpretació sociolingüística aquest posicionament ha negligit si més no un parell de qüestions fonamentals, molt vinculades, d'altra banda, als contextos de minorització. Ens referim a la voluntat històrica d'especificitat dels valencians unida a la (promoguda) incomunicació interterri-

torial, dos trets que forçosament haurien de ser tinguts en compte a l'hora d'elaborar un model que no passe per alt la identificació de l'usuari valencià, si més no en una primera fase del procés de normalització lingüística.

Dues opcions més ocuparien el lloc central en l'eix que defineixen els dos pols acabats de caracteritzar. D'una banda, tindriem el model que impulsa l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, i, de l'altra, el que avala l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. Estaríem parlant de dues codificacions *endonormatives*, això és, que no qüestionen la unitat de la llengua de valencians, catalans i balears. Dues propostes que es distanciaríen en relació amb el caràcter *autònom* de la primera i *integracionista* de la segona (Pradilla, 2004, p. 123-126). A hores d'ara, si contrastem les codificacions acabades d'esmentar, haurem de concloure que les discrepàncies —tot i detectar-se'n una tendència creixent— encara no són de gruix. Tanmateix, l'alteració en la jerarquia de formes normatives que impulsa l'AVL, sempre afavoridora de les més habituals en terres valencianes, vehicularia una estandardització cada cop menys convergent amb el diasistema històric. Al primer model l'anomenarem *autonomista*⁵ i al segon *unitarista*. Entenem que la dialèctica entre ambdues propostes —amb hibridacions freqüents entre els usuaris— és la que marca el debat més actualitzat sobre (l'ús de) la llengua. Per això, en els apartats que segueixen, els dedicarem una atenció preferent.

També incorporarem a la nostra anàlisi alguns instruments teòrics que ens poden ser d'utilitat a l'hora d'avaluar aquestes situacions. La proposta de caracterització de la llengua estàndard de Paul Garvin (Garvin i Mathiot, 1956), un clàssic plenament vigent, tindrà un protagonisme destacat. Garvin (1973, p. 25) defineix la llengua estàndard de la manera següent: «a codified form of language, accepted by and serving as a model to a larger speech community». Per a l'avinentesa que ens ocupa, voldríem posar èmfasi sobre el requeriment d'*acceptació* que recau sobre els usuaris d'aquesta varietat codificada que esdevé referencial en el marc d'una comunitat lingüística. De fet, el concepte en qüestió el retrobem en bona part dels autors que s'han interessat pels processos d'estandardització de les llengües (Steward, Kloss, Haugen, Cooper, Muljacic, etc.). Aquesta reiteració és un indicador clar de la importància que se li ha atorgat des de la teoria sociolingüística. Més endavant ens hi referirem a bastament. D'altra banda, el nostre autor, seguint els postulats fonamen-

5. Aquesta denominació l'hem manllevada del conflicte normatiu gallec. Correspon a l'autonominació dels partidaris del model aïllacionista, una filosofia lingüística que té com a pedra angular de la codificació les *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego* (1982).

tals del Cercle Lingüístic de Praga, explicita un conjunt de factors que la llengua estàndard hauria de satisfer. El model presenta dues propietats estructurals—estabilitat flexible i intel·lectualització—, quatre funcions —unificadora, separatista, de prestigi i de marc de referència— i tres actituds dels usuaris que es vincularien a les funcions —lleialtat lingüística (unificadora i separatista), orgull (prestigi) i consciència de la norma (marc de referència). Aquest esquema ens permetrà posar a prova els dos models en conflicte.

3.2. *El model autonomista*

El setembre de 1997 l'aleshores president de la Generalitat Valenciana, Eduardo Zaplana, posà en marxa una operació batejada amb el nom de *pacte lingüístic*. El primer pas va ser encomanar a una entitat aparentment neutral, el Consell Valencià de Cultura (CVC), un dictamen sobre la llengua dels valencians. El resultat del dictamen, mediatitzat per la dinàmica política ocasionada per la devoció ideològica dels membres del CVC, va tenir com a conseqüència més destacada la proposta de creació d'una nova institució de referència normativa. Un any més tard s'aprovaria la Llei 7/1998, de 16 de setembre, de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Tanmateix, les eleccions autonòmiques de 1999 van motivar una aturada del procés de gairebé tres anys. Finalment, assolit l'acord entre el Partit Popular (PP) i el Partit Socialista del País Valencià (PSPV-PSOE) sobre els acadèmics a nomenar, es va aprovar el Decret 8/2001, de 27 de juny, amb la nòmina dels vint-i-un acadèmics de la flamant *auctoritas*.

Com s'ha dit, a Pradilla (2004, p. 99-126) s'hi pot trobar una primera anàlisi de l'activitat portada a terme per l'AVL en els dos primers anys de funcionament efectiu. De manera sintètica podríem dir que durant aquest període es van fer públics diversos documents que van aixecar una forta polseguera. Ens referim, en primer lloc, a la Resolució 10/2002, de 4 d'abril de 2002, en la qual s'atorgava caràcter d'oficials a un conjunt d'usos gràfics, lèxics i fraseològics «a fi de prioritzar i recuperar solucions lingüístiques genuïnes». Aquest primer acord normatiu va ser instrumentalitzat ràpidament pel conseller M. Tarancón, que va instar el Consell a adoptar-les com a pròpies (DOGV de 26 d'abril de 2002). La interpretació excoent promoguda pel Govern valencià va motivar una nova resolució de l'AVL (Resolució 12/2002, de 31 de maig) on, d'una banda, es desmarcava de l'operació impulsada pel conseller, i, de l'altra, es reincidia en l'error del primer document i s'ampliava l'exemplificació de la primera

intervenció. Finalment, en la reunió del 9 de setembre de 2002 s'aprova el document «Orientacions i suggeriments per a l'elaboració de materials curriculars escrits en valencià». En aquest document, fortament contestat des de diversos sectors del món cultural, es reprenia la nòmina de dobles i es feia una proposta de distribució per nivells educatius. Deixen-nos destacar, per cloure la síntesi de la primera etapa, que el procés encetat evidenciava una tendència estandarditzadora clarament localista i una desatenció preocupant de les demandes fetes des dels sectors culturals històricament compromesos amb la dignificació del valencià (ensenyament, editorials, universitats, etc.). El consens, per tant, no era la principal bondat que regia els acords. Del període en qüestió, se'n desprenien tot un seguit de cauteles (Pradilla, 2004, p. 111-112): el debat nominalista, amb la invisibilització del sintagma *llengua catalana*, mantenia plena vigència; la formulació el·líptica que avalava (pretesament) la unitat de la llengua deixava en mans de la interpretació del mot *sistema* un marge d'ambigüitat innecessari; el model que s'impulsava no es corresponia ben bé amb la «normativització consolidada» a partir de les *Normes* de Castelló; i, finalment, el nomenament de diversos acadèmics procedents del sector secessionista ens instal·lava en un paroxisme majúscul.

Certament, la nova institució codificadora no ho està tenint fàcil. Les pressions polítiques i socials l'han situada a l'epicentre de tot un seguit de debats que qüestionen permanentment la seua independència. Iniciarem la segona etapa amb un episodi que visualitza clarament la tensió existent, ara entre l'AVL i el mateix Govern valencià. Ens referim a la irrupció intimidatòria del conseller Font de Mora al Ple de l'AVL el 22 de desembre de 2004. En l'esmentat Ple s'havia d'aprovar un dictamen que certificaria sense fissures la unitat de la llengua i promouria, en diversos àmbits, la denominació *valencià/català*. Després d'aquesta irregularitat democràtica de primer ordre, el dictamen, aprovat el 9 de febrer de 2005, va perdre part de la contundència inicial, especialment pel que fa a la denominació composta. Així, l'entitat es posicionava sobre el conflicte onomàstic a favor de la denominació tradicional *valencià*, això sí, sense atorgar-li caràcter excloent envers la denominació *català*. En canvi, la formulació de la unitat lingüística d'acatament obligat per l'Administració valenciana, segons la nostra opinió, mereixeria ser interpretada en clau de veritable esdeveniment històric, ja que el marge d'ambigüitat denunciat anteriorment desapareix en enumerar els territoris del sistema lingüístic de pertinença:

D'acord amb les aportacions més solvents de la romanística acumulades des del segle XIX fins a l'actualitat (estudis de gramàtica històrica, de dialectologia, de

sintaxi, de lexicografia...), la llengua pròpia i històrica dels valencians, des del punt de vista de la filologia, és també la que compartixen les comunitats autònomes de Catalunya i de les Illes Balears i el Principat d'Andorra. Així mateix és la llengua històrica i pròpia d'altres territoris de l'antiga Corona d'Aragó (la franja oriental aragonesa, la ciutat sarda de l'Alguer i el departament francès dels Pirineus Orientals). Els diferents parlars de tots estos territoris constituïxen una llengua, és a dir, un mateix «sistema lingüístic», segons la terminologia del primer estructuralisme (annex 1) represa en el Dictamen del Consell Valencià de Cultura, que figura com a preàmbul de la Llei de Creació de l'AVL.

Tanmateix, la continuació d'aquest paràgraf ens situa en un nou debat a propòsit de l'encaix de la proposta codificadora de l'AVL en el marc general de la llengua catalana:

Dins d'eixe conjunt de parlars, el valencià té la mateixa jerarquia i dignitat que qualsevol altra modalitat territorial del sistema lingüístic, i presenta unes característiques pròpies que l'AVL preservarà i potenciarà d'acord amb la tradició lexicogràfica i literària pròpia, la realitat lingüística valenciana i la normativització consolidada a partir de les Normes de Castelló.

Efectivament, a dia d'avui comptem ja amb dues obres que ens permetran caracteritzar amb més precisió la filosofia estandarditzadora de l'AVL: el *Diccionari ortogràfic i de pronunciació* (2006a) i la *Gramàtica normativa valenciana* (2006b). A falta d'estudis detallats sobre l'abast real dels desencontres normatius amb el corpus prescriptiu de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans, en farem una caracterització sintètica tenint en compte les diverses opinions que hem recollit i les exploracions pròpies sobre les obres esmentades.

Sens dubte l'obra que ha generat més crítiques ha estat el *Diccionari ortogràfic i de pronunciació*. D'entrada és important que destaquem que, en principi, no es tracta del referent normatiu del lèxic. Aquesta funció estaria reservada al futur *Diccionari normatiu valencià* (DNV). Per tant, passarem per alt la confusió que genera l'absència de definicions o de les necessàries marques de registre. Tanmateix, el gruix d'entrades que acull —vuitanta mil— i algun comentari a la premsa del president de la Secció de Lexicografia i principal impulsor del treball, Jordi Colomina («Los valencianos ya podemos ir a la peluquería», *Levante*, 12 de juliol de 2006), ens fa pensar que l'inventari lèxic del DOPV constituirà la base del futur DNV. Si això fos així, la proposta lèxica presentaria tres criteris que alterarien la praxi normativa vigent:

- a) Col·loquialització de la norma lèxica.
- b) Actitud (molt) oberta a la incorporació de castellanismes.
- c) Reubicació de formes en el repertori lingüístic.

La imbricació dels tres criteris fa difícil la seua avaluació per separat. Així, d'una banda, la col·loquialització és a la base de la incorporació de castellanismes, i, de l'altra, la proximitat del mot serà un dels criteris de preeminència en el replantejament del repertori. Vegem-ne alguns exemples.⁶

La col·loquialització de la norma es pot exemplificar amb l'acceptació dels sufixos *-ea* (*malea, vellea, rapidea*) i *-iste* (distinció de masculí: *artiste, col·leccioniste, raciste*), i la introducció de variants formals del tipus *albargina, peixca* i *lamentable*. Precisament aquest darrer mot figura en el títol d'un dels articles més crítics amb el DOPV. Ens referim a «El «lamentable» paperot de l'Acadèmia», de Francesc Esteve (*El Temps*, 10 d'octubre de 2006). En reproduïrem un fragment:

Ja es pot dir «llegítim», «llegítimament», «llegítimar» o «llegitimtat» (al costat dels corresponents en *l-*) però, per algun motiu desconegut, no són lícits uns esperables «llegitimació», «llegitimador», «llegitimari» ni «llegitimista» (o «-iste»), que van només amb *l-* inicial. El DOPV dóna entrada a «lament» (però no a «lamentació» ni a «lamentós», que s'han de dir «lamentació» i «lamentós») i també al verb «lamentar», del qual no és possible derivar «lamentable», «lamentablement», que cal fer amb *l-*. Amb «l·lògic» —fent un trist homenatge al seu significat— ocorre una cosa semblant: es recull com a adjectiu («l·lògic» i «illògic») i adverbi («l·lògicament»), però no per a la disciplina de la «lògica».

La incorporació de castellanismes s'ha efectuat d'una manera generosa: *enterar-se, flexo, pepites, morbo, xillar, xorro, apertura, barco, sapo, palmito, xorra, enfermer, flato, desferter, enterro, acondicionat, empollar, manguera, ensaig (i ensajar), tebeo, passota, toldo, rabo, arrastrar, manto, golfo, pata, patada, tio, trago, toldo, peluqueria, peluca, peluquí, basto, puto, capritxo, curro, catarro, carromato, monyica, avort, xivar-se (però no xivato), alcançar (però no alcanç), aplaçament (però no aplaçar), atmòsfera, pito, membret, robo, gasto, pago, ama (femení de amo), apretar (i apretó), escap, panaderia, fiambre (i fiambrea), despedir, desperdici, xiste, nóvio, borrar, enterar-se, etcètera.⁷*

6. Ens centrarem únicament en la norma escrita i deixarem les consideracions sobre l'ortografia per a millor ocasió.

7. Entre els mesos de juny i novembre de 2006, el fòrum electrònic de debat Migjorn es va fer ressò d'un bon grapat d'aportacions a propòsit del nou DOPV. Aprofito l'avinentesa per a regraciar Joan Mascarell, de qui he aprofitat bona part dels castellanismes que figuren en aquesta llista.

Finalment, ens referirem al replantejament del repertori estilístic. En la introducció del DOPV se'ns presenten els criteris d'elaboració que l'han inspirat. En relació amb la tipologia d'entrades, se'n consideren de tres tipus: *principals*, *secundàries* i *no recomanades*. Les *principals*, formulades sense remissions a cap altra entrada, són les que haurien de definir la varietat referencial valenciana per excel·lència. Les *secundàries*, presentades en segon lloc a la vora de les principals, solen ser formes territorials —sovint compartides per altres varietats occidentals— no acceptades per la normativa vigent («la normativa consolidada a partir de les *Normes de Castelló*»). Bona part dels casos exemplificats anteriorment en el criteri de col·loquialització de la norma són catalogats com a variants secundàries. I, finalment, tenim les no recomanades per als usos formals valencians. Es tracta de variants o bé massa locals (*dumenge*, *giner*, *cremà*, *plantà*, *reina*, etc.) o bé que s'han fixat modernament a partir d'una forma poc ajustada a l'etimologia i a la fonètica històrica o provenen d'evolucions no compartides pel valencià (com ara *cartró*, *bàlsam*, *amarar*, *cop*, *càntir*, *pop*, etc.)» (AVL, 2006a, p. XII). Aquestes entrades remetent a les principals (*cartó*, *bàlsem*, *amerar*, *colp*, *cànter*, *polp*, etc.). Val a dir que sota aquesta etiqueta apareixen un bon grapat de mots estigmatitzats pel secessionisme (del tipus *endavant*, *rodó*, substantius acabats amb el sufix *-us* com *serotipus*, *arquetipus*, etc.) en la seua dèria «descatalanitzadora».

La *Gramàtica normativa valenciana* constitueix la segona gran aportació codificadora de l'AVL. Segons la nostra opinió, en aquesta obra el tarannà particularista del DOPV s'atenua notòriament. Hom podria catalogar-la, d'entrada, com una obra prescriptiva que segueix la tradició fabriana i s'afegeix a la compleció gramatical iniciada pels estudiosos valencians després de les *Normes de Castelló*.⁸ Si haguéssim de cercar-hi un referent, sens dubte la *Gramàtica valenciana* de Manuel Sanchis Guarner seria el treball més afí. La novetat del treball en relació amb el model escrit majoritari al País Valencià la trobem en la prioritització sistemàtica de les formes orals valencianes, encara que de vegades no siguin les de més prestigi literari. Un parell de casos paradigmàtics serien la preferència pels demostratius sense reforçar (*est[e]*, *esta*, *estos*, *estes*) i per l'increment incoatiu en *-i* (<ISC) a les persones 2, 3 i 6 del present d'indicatiu (*servixes*, *servix*, *servixen*).⁹ Com és sabut, en la llengua literària i administrativa del Regne de València des de la darrerria del segle xv les formes clarament majoritàries eren els

8. La referència en la introducció de la GNV a Pompeu Fabra com a iniciador de la tasca codificadora és una bona notícia. No s'ha d'oblidar que en la major part de la documentació generada per l'AVL el fet de situar el punt de partida en les *Normes de Castelló* invisibilitza la figura del principal impulsor de la normativització de la llengua catalana (i de la institució, l'IEC, que la va auspiciar).

9. I a la 1 (*servixo*) dels parlars de base tortosina del nord valencià.

demonstratius reforçats i l'increment incoatiu en *-e* (<ESC). Un cas semblant seria el patrocini dels plurals etimològics en *-ns* dels mots procedents dels antics proparoxítons llatins (*hòmens, jóvens, màrgens*), malgrat que en els parlars valencians (i també nord-occidentals i alguna varietat baleàrica) només conserven la nasal etimològica els mots més freqüents. També es poden trobar aportacions interessants sobre fenòmens poc treballats, com els usos de la preposició composta *com a* i la distribució d'usos del duet *al/en* davant d'infinitiu temporal.

Es tracta, en definitiva, d'una obra que és el resultat del consens entre les diferents sensibilitats lingüístiques que conviuen a l'AVL.¹⁰ Val a dir que la nova jerarquia de formes, en casos conflictius com els esmentats anteriorment, el lector només la visualitza a partir del model de llengua en què s'ha redactat la gramàtica. Ens sembla, doncs, un treball ponderat on la influència del president de la Secció de Gramàtica, Antoni Ferrando, i del responsable principal de la redacció de l'obra, Manuel Pérez Saldanya, ha permès, si no reconduir, almenys assuavir la deriva particularista iniciada a partir de la publicació del DOPV. Tot seguit, assajarem una caracterització del model *autonomista* a partir de l'instrument teòric formulat per Garvin (Garvin i Mathiot, 1956).

Començarem per les propietats de la llengua estàndard: *estabilitat flexible i intel·lectualització*. Totes dues propietats estan relacionades estretament: posen atenció en la necessitat de superar la fase de codificació d'una llengua tot propiciant una compleció sintàctica i lèxica i una diversificació estilística que augmente el rendiment funcional. En aquest sentit, el model autonomista, situat de ple en la formalització de la codificació, encara no ha pogut gaudir d'una vehiculació adequada. La manca de consens amb els agents culturals i la interpretació en la línia més localista de l'Administració són obstacles que actuen en direccions oposades.

Quant a les funcions de la llengua estàndard i les actituds que s'hi associen, és evident que el model en qüestió vol potenciar una varietat referencial que esdevinga una síntesi superadora dels parlars situats entre el Sénia i el Segura. La fórmula adoptada s'explicita a bona part dels documents i treballs relacionats amb la codificació que surten de l'AVL (2006a, p. 10, i 2006b, p. 14): [té com a objectiu] «[l]a recuperació i la promoció de les formes valencianes genuïnes, vives, ben documentades en els clàssics i avalades per l'etimologia i la tradició literària i lexicogràfica». La funció unifica-

10. La mateixa presència d'un apartat dedicat a l'article neutre *lo* i els equilibris en la redacció d'aquest punt per tal de concloure que algun ús amb valor abstractiu «és acceptable en aquells contextos orals o escrits en què es fa o es representa un ús espontani del llenguatge» (p. 128) són mostres febaents del debat que devia suscitar entre els membres de la Secció de Gramàtica.

dora pretén establir, doncs, un vincle simbólicoafectiu entre els parlants valencians i pren suport en el discurs de l'autenticitat. La genuïnitat de les formes seleccionades ha quedat ben exemplificada en la tendència a la col·loquialització de la norma lèxica (DOPV) i en el replantejament del repertori estilístic (DOPV i GNV). L'alteració de la ubicació de formes en el repertori funcional, és, sens dubte, l'operació estandarditzadora de més calat de l'AVL. La prioritització de noves formes, una part de les quals anteriorment associades a l'àmbit de l'espontaneïtat expressiva, ha motivat un trasbals del sistema de connotacions vigent prou important.

La funció separatista actuarà conjuntament amb la funció unificadora per tal de definir els límits amb l'alteritat. En situacions de minorització lingüística, vetlar per l'autonomia estructural del propi codi és un requeriment ineludible. Per tant, segons la nostra opinió, el plantejament lexicogràfic del DOPV en relació amb l'acceptació generosa de castellanismes ens sembla un contraexemple de bona pràctica estandarditzadora. Aquest plantejament, vinculat a la col·loquialització de la norma, ens fa la sensació que entén la interferència lingüística com un llast inevitable, que s'ha d'assumir si volem garantir la identificació de l'usuari amb el model formal. A propòsit d'això, voldríem advertir el lector que aquest capteniment retroalimenta una actitud de resignació semblant cap a la interposició dels usos de la llengua dominant. Lamuela (1994, p. 163), tot relacionant els conceptes d'«elogi de l'espontaneïtat» i «elaboració involutiva» a propòsit de l'estandardització de llengües subordinades, fa una reflexió que no hauríem d'obviar:

Quan els objectius de la promoció de la llengua no són clarament definits i el seu establiment és improbable, el discurs d'exaltació de l'espontaneïtat acompanya i justifica el procés d'elaboració involutiva. Al marge de l'establiment, l'elaboració autònoma esdevé un luxe inabastable.

El tarannà estandarditzador que es desprèn del DOPV i de la GNV, pendent encara de la validació que hauria d'arribar de la prova de l'ús, planteja una incògnita cabdal en relació amb la convergència amb la resta de l'«àmbit lingüístic compartit».¹¹ De moment, la legitimació d'una part de la interferència lingüística, d'una banda, i la reclusió d'un bon grapat de formes lingüístiques procedents del model català —algunes d'una gran productivitat textual— a un nivell de formalitat més baix o sim-

11. «Àmbit lingüístic compartit» i «llengua compartida» són les fórmules emprades amb més freqüència per tal d'evitar el sintagma «llengua catalana».

plement fora de la varietat formal (formes no recomanades), de l'altra, ens plantegen seriosos dubtes envers la varietat de contrareferència sobre la qual actua la funció separatista. L'objectiu d'harmonitzar el principi de recuperació i potenciació de les solucions valencianes genuïnes amb el que proposa «[l]a convergència amb les solucions adoptades amb els altres territoris que compartixen la nostra llengua, a fi de garantir-ne la cohesió pertinent» (AVL, 2006a, p. x, i 2006b, p. 14) a hores d'ara no sembla de fàcil assoliment, de manera que el desideràtum esdevé una formulació retòrica. En aquest sentit, convé recordar que aprofundint en la col·loquialització del model el que es potencia és l'especificitat i no la convergència.

La funció unificadora i la separatista estan fortament vinculades a l'autoassignació de grup lingüístic per part dels membres de la col·lectivitat. Ara bé, en situacions de subordinació és important destacar que la percepció sol estar distorsionada per la mateixa situació d'infravaloració de la llengua. Efectivament, en l'àmbit del secessionisme el desconeixement del valencià d'una part dels seus acòlits no és cap obstacle per a la defensa abrandada de la seua individuació. No ens ha d'estranyar, doncs, que la ideologització de les diferències interterritorials en un marc d'incomunicació, encara que siguen escasses, afavorisca la percepció individuada. D'altra banda, l'actitud associada a totes dues funcions és la de lleialtat lingüística. Hom parteix de la hipòtesi que només des de la identificació amb el propi codi es pot plantejar l'increment de la funcionalitat social de la llengua. Arribats en aquest punt, voldríem alertar del perill que suposaria per a la vitalitat de la llengua la generació d'adhesions estrictament simbòliques. Caldrà estar atents, doncs, a les actituds que potencia aquesta estratègia estandarditzadora.

La funció de prestigi correlaciona la intervenció planificadora en els vessants del corpus i de l'estatus. Així, la valoració de la varietat estàndard com a instrument de les societats desenvolupades és imprescindible per a l'extensió dels usos a situacions comunicatives ocupades per la llengua dominant. En situacions de minorització com la que ens ocupa, és preemtori intervenir en la millora de la matriu valorativa de la llengua. I en aquesta millora, tot siga dit de passada, la responsabilitat fonamental recau en les elits que detenen el poder. Això no vol dir, però, que la fesomia de la varietat formal no hi tinga res a veure. Segons la nostra opinió, la tasca dels responsables del procés d'estandardització lingüística valencià no pot obviar la necessitat d'establir una distància suficient entre els usos col·loquials i els formals. Si no s'estableix una gradació d'usos modelitzats, no hi ha repertori lingüístic. I un model que s'identifique en excés amb la col·loquialitat difícilment serà percebut com una eina comunicativa de prestigi. A més, el domini d'una varietat formal, diferenciada de la

parla habitual i apresada mitjançant algun tipus d'instrucció, és imprescindible per a l'activació de la funció discriminant, un requeriment clau per a la superació d'una situació de minorització lingüística.

Finalment, l'actitud que s'associa a la funció de prestigi és l'orgull. L'usuari de la llengua ha de potenciar la lleialtat lingüística des de l'autoestima. Ara bé, l'orgull s'ha de projectar sobre un model formal que satisfaga funcions simbòliques, però també —i sobretot— instrumentals. A propòsit d'això, ve a tomb un nou episodi, també protagonitzat pel conseller de Cultura i Educació de la Generalitat Valenciana. Efectivament, Alejandro Font de Mora, en una mostra més del paroxisme que ens genera l'actuació institucional en matèria lingüística, el 13 de novembre de 2006 va fer pública la renúncia a utilitzar el valencià en la seua intervenció davant el Consell de la Unió Europea. Encara ressonava la petició vehement dels consellers González Pons i Amor, membres del mateix Govern, exigint que el valencià fos present a la Unió Europea... Amb aquest panorama a l'horitzó, tenim seriosos dubtes sobre el prestigi que pot generar el model autonomista, si més no en els sectors més compromesos amb la tasca ingent d'assolir la normalitat lingüística per al valencià. A més, una varietat formal tan permissiva amb la interferència lingüística i amb un horitzó de convergència lingüística tan afeblit difícilment pot encaixar amb la sensibilitat unitarista d'aquests sectors socials tan determinant per al futur de la llengua.

La funció de marc de referència porta associada l'actitud de consciència de la norma. Ara bé, l'existència d'una codificació que regule la correcció lingüística és un pas necessari però no suficient per tal que la referencialitat de la varietat normativitzada siga òptima. Cal, a més, atorgar a la llengua un valor d'ús general. D'aquesta manera es completarà un procés que, segons Lamuela (1984, p. 75), mostra diverses fases: unitat formal (llengua codificada), completesa formal (llengua elaborada) i diferenciació estilística (llengua estandarditzada). Un procés que, especialment en els contextos de subordinació, ha de garantir el funcionament autònom de la llengua. D'altra banda, el requeriment d'acceptació (de la norma i de la varietat estàndard que s'està conformant a partir de la seua vehiculació) serà determinant per a la validació del procés. Sense temps suficient per a sotmetre el model autonomista a la prova de l'ús, poca cosa podem dir encara sobre l'abast de l'acceptació social que concitarà. Al seu favor hi juga l'investiment d'oficialitat des de l'ordenament jurídic domèstic, una catalogació que permet aprofitar els importants ressorts de l'Administració per a sancionar el model en àmbits fonamentals (Administració, ensenyament, mitjans de comunicació, etc.). Tanmateix, la persistència d'una contestació

gens negligible des de diversos àmbits, tant particularistes (secessionisme)¹² com unitaristes (el món editorial, una part important dels professionals de l'ensenyament, universitats, etc.), unida a la instrumentalització constant per part del Govern valencià, no augura un camí plàcid. A propòsit d'això, no voldríem passar per alt que la implementació de la proposta de l'AVL per part de les institucions del Govern autonòmic, sempre en la línia més localista, ha generat episodis de censura del tot intolerables.¹³

3.3. *El model unitarista*

La irrupció de l'AVL, amb tot el rebombori mediàtic que l'ha acompanyada, ha generat la percepció entre el gruix de la població que des de les *Normes* de Castelló del 1932 al País Valencià no hi ha hagut cap tipus d'intervenció codificadora. Certament, les diferents aportacions que s'han anat succeint no han tingut una cobertura legal autòctona, però han propiciat una reflexió permanent al voltant de la conformació d'un model formal que ens ha ofert una producció cultural molt important. La compleció de les normes (estrictament ortogràfiques) del 1932 va tenir en Manuel Sanchis Guarner, Carles Salvador i Enric Valor els seus màxims exponents. El primer, amb la seua *Gramàtica valenciana* (1950), posa les bases de la doctrina batejada amb el sintagma *policentrisme convergent*. Carles Salvador, un any més tard, avançarà en la convergència propugnada des de la seua *Gramàtica valenciana* (1951). I, finalment, Enric Valor clourà el procés amb la publicació del *Curso medio de gramática catalana referida especialmente al País Valenciano* (1973). En aquest període, el policentrisme retòric, formulat pel mateix Fabra, va anar perdent força a favor d'un plantejament monocèntric que mantindria la composicionalitat originària i potenciaria el polimorfisme en funció del tractadista de torn.

La dècada dels vuitanta introduirà un nou factor que donarà inici a un replante-

12. A <http://www.racv.es/>, hom pot consultar el document *Informe de la RACV sobre la Gramàtica normativa valenciana de l'AVL*. Constitueix una crítica furibunda als principis que han regit l'elaboració d'aquesta obra.

13. Un cas força revelador del tarannà institucional ha estat la imposició política del model als col·laboradors de la publicació *Lletres Valencianes*, la revista de la Direcció General del Llibre i Biblioteques de la Generalitat Valenciana a partir del número 17. Aquesta decisió va motivar la renúncia de catorze col·laboradors habituals (vegeu l'article «El PP censura "Lletres Valencianes"», signat per les catorze persones afectades per l'afer, publicat a *Levante* el 6 d'octubre de 2006).

jament en el repertori lingüístic que s'anava conformant. Ens referim a l'accés de la llengua a l'ensenyament, l'Administració i els mitjans de comunicació. Aquest eixamplament funcional hauria de permetre que la llengua sortís dels àmbits literaturitzants i de militància nacionalista, fet que es volia abordar des d'un model que privilegiés l'eficàcia comunicativa. La dialèctica entre la col·loquialitat i la formalitat va començar a produir les primeres tensions, especialment importants en el món de l'ensenyament. Amb aquest nou context comunicatiu a l'horitzó, la Generalitat Valenciana i l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana van publicar, el 1995, la *Gramàtica valenciana*, els *Verbs valencians* i el *Diccionari valencià*.

Com és sabut, l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana va ser el gran derrotat en l'operació de pacte lingüístic. La seua vinculació inequívoca amb l'Institut d'Estudis Catalans devia pesar força en la marginació institucional de què ha estat objecte. Així i tot, l'esmentada institució ha iniciat una nova dinàmica en què pretén assumir de fet la influència que se li ha negat de dret. De les publicacions previstes, a hores d'ara es pot consultar la *Guia d'usos lingüístics, 1: Aspectes gramaticals* (2002). Segons la nostra opinió, es tracta de la versió més solvent i actualitzada del model unitarista. S'ha concebut com una síntesi de les diverses aportacions gramatogràfiques que han seguit la línia de convergència abans apuntada i aborda l'enfocament diasistemàtic des de l'adequació sociopragmàtica. Tot seguit assajarem una caracterització sumària del model que proposa de la mà de la proposta de Garvin (Garvin i Mathiot, 1956).

D'entrada, convé no perdre de vista que la inestabilitat de la codificació al País Valencià arrossega una dinàmica històrica de conflictivitat social associada a una feblesa dels usos que barra el pas a qualsevol procés sòlid d'anivellament lingüístic. En aquesta conjuntura, el model unitarista s'ha anat bastint mitjançant una negociació, sovint implícita, sobre la diversitat de variants a l'abast entre els usuaris de la llengua. Val a dir que al tombant del mil·lenni, el model ja havia aconseguit un grau d'estabilització notable, si més no pel que fa a la codificació ortogràfica i gramatical. Estariem parlant d'una *codificació endonormativa integracionista* (Pradilla, 2004, p. 123-126). No ens ha d'estranyar, doncs, que la referència en la llei de creació de l'AVL a la «normativització consolidada a partir de les Normes de Castelló» s'entengués com una al·lusió directa a la varietat formal en qüestió. Les propietats de la llengua estàndard, *estabilitat flexible* i *intel·lectualització* anaven fent camí a l'hora de conformar el model que havia de satisfer les necessitats comunicatives d'uns usuaris que havien apostat decididament per la dignificació de la llengua. A més, no és sobrer recordar que el model unitarista ha monopolitzat les aules des de l'accés del valencià a l'ensenyament.

El model unitarista, talment com l'autonomista, ha operat sobre la llengua per

tal de singularitzar algunes peculiaritats de la varietat valenciana. Des d'aquest punt de vista, hom podria afirmar que no està exempt del valor de solidaritat grupal que s'ha atribuït al model autonomista. La funció *unificadora*, doncs, prendrà com a unitat d'actuació el conjunt de parlars valencians. La funció *separatista*, en canvi, variarà substancialment en relació amb el plantejament del model en contrast. Ara, el model de contrareferència no oferirà cap dubte, serà la llengua castellana, i, alhora, s'activaran tot un seguit de traces lingüístiques convergents amb la resta del diasistema català. Amb aquesta selecció de formes queda clar que l'alteritat no inclou les varietats del mateix sistema lingüístic, les quals aportaran variants que no pateixen cap tipus d'estigmatització entre uns usuaris que no les consideren alienes. El concepte de *genuïtat*, amb aquest eixamplament de la comunitat de parla, adquireix una nova dimensió. D'altra banda, l'actitud associada a les funcions esmentades, la lleialtat lingüística, pren suport en l'acció combinada d'una proposta que permet satisfer la demanda d'especificitat normativa sense renunciar als avantatges d'ampliar l'abast del mercat cultural. En definitiva, la identificació de l'usuari amb el model, un valor important de caràcter simbólicoafectiu, s'equilibrarà amb un considerable augment de l'estimació d'ús, un valor instrumental no menys destacat.

Amb la proposta unitarista, l'activació de la funció de prestigi sembla garantida. L'aval d'una codificació concebuda sota el requisit de satisfer un funcionament estructural autònom és fora de tot dubte. Alhora, la vinculació a una comunitat que actua de focus d'irradiació cultural, amb un procés de normalització lingüística decidit, hauria d'activar l'actitud d'orgull. D'altra banda, si més no tècnicament, el model unitarista estableix una distància raonable entre la col·loquialitat i la formalitat. La distinció pragmàtica oral-escrit opera de manera determinant a l'hora d'ubicar les formes del repertori lingüístic.

Pel que fa a la funció de marc de referència, el model unitarista ha operat sobre la normativa fabriana mitjançant un procés d'adaptació a la varietat geogràfica. De la seua mà, el valor d'ús de la llengua, en un context sociolingüístic força deficitari, s'ha vist incrementat amb l'accés a nous àmbits. Ha passat, doncs, la prova de l'ús. I ho ha fet amb la reprovació visceral dels sectors particularistes i l'acceptació entusiasta dels sectors unitaristes. Al bell mig d'aquests dos bàndols, la societat no acaba de tenir una clara consciència de norma, això és, d'un referent indiscutit de correcció. Associar aquesta manca de consciència de norma a un hipotètic rebuig general del model unitarista ens sembla del tot injust. Més aviat caldria cercar responsabilitats en la desídia institucional a l'hora d'escometre amb convenciment el procés de redreçament lingüístic autòcton.

3.4. *Corol·lari*

Tradicionalment el conflicte lingüístic valencià s'ha presentat com una pugna ocasionada pel desacord sobre la filiació i la codificació de la llengua. En realitat, però, aquest debat ha amagat les discrepàncies socials sobre l'estatus de funcionalitat que hom preveu per a la llengua històrica i territorial dels valencians. La nostra pròpia història, doncs, ens ha allisonat insistentment a propòsit de la indefectible vinculació del debat sobre la varietat estàndard (planificació del corpus) amb l'horitzó de normalitat que es vol per a la llengua (planificació de l'estatus). Abordar amb rigor el procés d'elaboració de la varietat referencial valenciana implica, doncs, assumir la condició de minorització que es desprèn d'una funcionalitat comunicativa extraordinàriament deficitària. Prendre consciència d'aquesta situació i participar d'una actitud inequívocament favorable al seu capgirament ens sembla un punt de partida innegociable.

Superat (si més no aparentment) el debat sobre la filiació de la llengua, actualment la disputa s'ha desplaçat a l'àmbit del model referencial que ha de gestionar la formalitat comunicativa. Les dues opcions majoritàries, l'autonomista i la unitarista, reconeixen la pertinença a un diasistema més gran. En la primera la denominació amb què el dissenyen defuig el conflicte onomàstic amb formulacions eufemístiques (*llengua compartida*, *idioma comú*, etc.), mentre que en la segona la denominació acadèmica *llengua catalana* és clarament majoritària. Aquesta referència als glotònims emprats ens permet reprendre l'eix estandarditzador de què ens hem servit a l'hora de caracteritzar els diferents models que tenen a disposició els usuaris valencians de la llengua. Els pols extrems estarien ocupats, d'una banda, per la proposta individuadora per excel·lència, això és, el model secessionista, i, de l'altra, per un posicionament de màxima convergència, l'adopció del model territorial més difós a Catalunya. Quant als glotònims emprats per a la designació de la varietat autòctona, la proposta autonomista mostra una sintonia clara amb la secessionista. Així, els sintagmes *llengua valenciana* i *idioma valencià* són els més habituals. Paral·lelament, la proposta unitarista coincideix amb el model de convergència màxima amb la utilització de les denominacions *valencià* (però no *llengua valenciana*) i *català* (o *llengua catalana*). Totes dues opcions, a més, prenen suport en una elaboració que destaca l'especificitat de la varietat valenciana. Es privilegia, doncs, el component de solidaritat grupal del concepte de *lleialtat lingüística*. Ara bé: mentre que el plantejament unitarista aposta per una selecció de formes convergents amb la resta del diasistema, la proposta autonomista privilegia sistemàticament les formes valencianes. Finalment, quant al tractament de la interferència lingüística, la influència del pol de convergència extrema determina

una actitud de rebuig a l'acceptació de castellanismes des del model unitarista, mentre que en el model autonomista l'atracció del pol individuador n'afavoreix l'acceptació. Si la presència de la llengua dominant en l'estructura formal del valencià i en el seu sistema estilístic s'incrementés, s'hauria d'aprofundir en la consideració de la noció d'*il·laboració* (*Abbausprache*) de Lamuela i Murgades (1984, p. 58), això és, el procés evolutiu d'adaptació a la llengua castellana. Podríem trobar-nos de ple amb un procés d'interferència propiciat des de la mateixa elaboració del model que contribuiria a la consolidació del procés de substitució lingüística.

A l'hora de valorar quina de les dues propostes vigents s'adequa millor a l'ecosistema lingüístic valencià, serà determinant contrastar les necessitats comunicatives que cada opció preveu satisfer. Això ens donarà una idea de l'horitzó de funcionalitat que es reivindica per a la llengua. D'entrada, des d'un punt de vista estrictament instrumental, ens resulta difícil acceptar la renúncia a gaudir dels avantatges que suposa participar en un mercat i un univers referencial com el que ofereix la catalanofonia. Pretendre participar-hi amb una retòrica sobre la convergència lingüística, però des d'una proposta amb desajustaments en la mateixa codificació, no ens sembla el millor camí. D'altra banda, entenem que el requeriment d'acceptació (i gestió) autòctona del model autonomista respon a unes demandes socials reals (i no només a una instrumentalització política). Tanmateix, ens agradaria deixar dit que el criteri amb què es pretén afavorir la validació social de la proposta, això és, la identificació de l'usuari amb el model, és extraordinàriament permeable a la ideologia. El ventall de preferències entre els usuaris valencians, com s'ha vist, és molt ample, i fins i tot s'hauria de preveure, en un context de subordinació com el nostre, que una part gens menyspreable de la població s'identifique exclusivament amb el castellà, per a un determinat sector l'única llengua que té cabuda en la formalitat. En aquestes condicions, l'acceptació generalitzada d'un model, el que siga, no serà una tasca fàcil.

El model autonomista, en l'àrdua tasca de negociació permanent entre les diferents sensibilitats [socio]lingüístiques que conviuen en el si de l'AVL, ha acabat esdevenint una síntesi que recull els principis fonamentals del secessionisme (individuació, col·loquialització de la norma i legitimació de la interferència lingüística) i els projecta sobre la codificació fabriana. Tanmateix, aquesta operació, les dificultats tècniques de la qual són evidents, ha acabat generant un conflicte amb el corpus prescriptiu de l'IEC, en principi no previsible. En aquest sentit, la referència a la «normativització consolidada» de la Llei de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua ens hauria de fer reflexionar sobre la mateixa legalitat de l'orientació lingüística patrocinada pel DOPV.

Segons el nostre parer, una de les qüestions més preocupants del model autonomista la constitueix la confusió que genera el reajustament estilístic que promou. Amb l'accés a la primera línia de la formalitat de formes catalogades anteriorment com a col·loquials i l'obertura a l'acceptació d'interferència lingüística, els agents culturals que havien protagonitzat la lluita per la dignificació de la llengua (els sectors universitaris, el món de l'ensenyament i l'àmbit editorial) han vist impugnada el seu capteniment lingüístic massa radicalment. A propòsit d'això, hem cregut convenient reproduir les paraules de Jordi Colomina en una entrevista al diari *El Punt* (28 de juny de 2005). Interpel·lat per la previsible renúncia a la precisió i a la disciplina (?) que podria suposar la inclusió en el DOPV d'un ventall tan ample d'opcions, contesta:

Gens ni miqueta. Li puc assegurar que els que pensen així —el sector més «unitariste»— podran continuar escrivint amb la mateixa precisió i disciplina que ara, perquè totes les seues opcions són reconegudes en el DOPV i en la *Gramàtica normativa valenciana* (que ja tenim pràcticament acabada). L'únic que canviarà és que les seues opcions —que fins ara eren les úniques «correctes»— ara, en alguns casos —molt pocs—, passen a ser considerades secundàries o no recomanades (quan no són formes clàssiques ni vives en valencià), però perfectament «correctes». I per l'altra banda, els seguidors de les normes del Puig podran continuar escrivint pràcticament les mateixes formes que usen ara (en molts casos considerades per l'AVL secundàries i en alguns no recomanades), amb la condició d'adoptar les grafies consolidades després de dos dècades d'ensenyança del valencià a l'escola.

Aquestes paraules, si no errem en la interpretació, trivialitzen extraordinàriament un requeriment central dels actuals enfocaments comunicatius: l'*adequació socio-pragmàtica*. Com és sabut, el funcionament normal de tota llengua exigeix a les diverses formes lingüístiques del repertori comunicatiu una assignació de connotacions ben precisa. Aquest univers de connotacions l'han de compartir tots els membres de la comunitat lingüística i ha de contribuir a la configuració d'un sistema estilístic ben pausat. En aquest sentit, la utilització que fa Colomina del concepte de *correcció* per tal de justificar el manteniment pràcticament inalterat de la praxi lingüística que tradicionalment ha portat a terme la diversitat d'usuaris de la llengua ens sembla del tot desafortunada. I, tot siga dit de passada, contrària al seguiment de la jerarquia de formes que proposa el mateix model autonomista.

Segons la nostra opinió, l'acceptació d'una determinada varietat referencial no es pot concebre sense una consciència prèvia de comunitat lingüística. Més encara, el caràcter unitari del model només tindrà sentit des d'una interacció profunda entre

els membres de la comunitat anhelada. Aquí rau el veritable moll de l'os de la qüestió. La nostra devoció unitarista, fonamentada en la consideració que és l'aposta més vàlida per a la subversió de l'estatus de minorització del valencià, no ens impedeix reconèixer les dificultats creixents amb què s'enfrontarà la difusió del model que defensem si persisteix l'actual conjuntura política. Tenim plena consciència, doncs, que equilibrar la pròpia individualitat dins del conjunt del diasistema, en les condicions d'autisme cultural que ha impulsat el Govern conservador valencià des del seu accés al poder, ha esdevingut una tasca certament complexa.

No voldríem acabar, però, sense fer avinent al lector una certa sensació d'incomoditat davant la visió taxonòmica que hem propiciat en les línies precedents. Ens fa la impressió que pot motivar una interpretació excessivament frontista de dues opcions que, tot i defensar filosofies lingüístiques diferents, estan més pròximes del que el nostre discurs matísat pot fer pensar. Sens dubte, els dos grans models en discussió estan pagant el peatge d'una percepció que els associa, de vegades acríticament, als extrems de l'eix d'estandardització. Això motiva que massa sovint vegem hipotecada la seua solvència amb l'adjudicació tendenciosa de les maldats lingüísticoideològiques atribuïdes de manera creuada als seus pols d'atracció.¹⁴ Siga dit, doncs, que la intersecció de totes dues propostes mostra, si més no de moment, una zona de contacte de gran magnitud. Aquesta zona comuna deu tenir alguna cosa a veure amb el capteniment, molt sovint aliè a les cabòries estandarditzadores que han motivat aquest article, d'uns usuaris que continuen fent camí des d'una transacció constant de formes. Una actitud negociadora que potser hauríem de començar a explorar tots els qui tenim alguna responsabilitat en la gestió tècnica de la llengua catalana.

4. Referències bibliogràfiques

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2002). *De les Normes de Castelló a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua*. València: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. (Documents; 1)
- (2005). *Llibre blanc de l'ús del valencià, I: Enquesta sobre la situació social del valencià. 2004*. València: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

14. Convé no perdre de vista que la batalla ideològica s'ha bastit a partir de simplificacions del tipus: secessionisme espanyolista *versus* irredemptisme nacionalista català.

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2006a). *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià*. València: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- (2006b). *Gramàtica normativa valenciana*. València: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- ARACIL, L. V. (1965). «Conflicte lingüístic i normalització lingüística a l'Europa nova». A: ARACIL, L. V. (1982). *Papers de sociolingüística*. Barcelona: La Magrana, p. 23-38.
- BONET, S. (2000). *Les gramàtiques normatives valencianes i balears del segle XX*. València: Universitat de València.
- COBARRUBIAS, J. (1986). «La glotopolítica y el euskera». A: *Hizkuntza Minorizatuen Soziologia / Sociología de las lenguas minorizadas*. Martutene: Tarttalo.
- COOPER, R. L. (1989). *Language Planning and Social Change*. Cambridge University Press. [Traducció espanyola (1998): *La planificación lingüística y el cambio social*]
- CORBEIL, J. C. (1980). *L'aménagement linguistique du Québec*. Mont-real: Guérin.
- DÍAZ FOUQUES, O. (1996). «Codificació ortogràfica: el cas galleg, entre el portuguès i l'espanyol». *Els Marges*, núm. 57, p. 104-114.
- (2004). «La codificació del galleg o el pèndol que no s'atura». *Quaderns d'Itàlia*, núm. 8-9 (2003-2004), p. 105-121.
- FISHMAN, J. (2001). «L'agenda de l'estatus en la planificació del corpus». A: MOLLÀ, T. [ed.]. *Llengua i identitat*. Alzira: Bromera, p. 265-277.
- GARVIN, P. (1973). «General Principles for the Cultivation of Good Language». A: RUBIN, J.; SHUY, R. [ed.]. *Language Planning: Current Issues and Research*. Washington: Georgetown University Press.
- GARVIN, P.; MATHIOT, M. (1956). «The Urbanization of the Guarani Language: A Problem in Language and Culture». A: WALLACE, A. *Men and Cultures: Selected Papers of the Fifth International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences*. Filadèlfia: University of Pennsylvania Press.
- HAUGEN, E. (1983). «The Implementation of Corpus Planning: Theory and Practice». A: COBARRUBIAS, J.; FISHMAN, J. [ed.]. *Progress in Language Planning. International Perspectives*. Berlín; Nova York; Amsterdam: Mouton.
- INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA (2002). *Guia d'usos lingüístics, 1: Aspectes gramaticals*. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- KLOSS, H. (1969). *Research Possibilities on Group Bilingualism: A Report*. Quebec: International Center for Research on Bilingualism.
- LACREU, J. (2002). «L'estandardització i la pervivència dels dialectes. El valencià i l'estàndard». A: ALTURO, N.; VILA F. X. [ed.]. *Variació dialectal i estandardització*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias, p. 29-41.

- LAMUELA, X. (1984). «Fixació i funcionament de la gramàtica normativa en el procés d'estandardització de la llengua catalana». A: CABRÉ, M. T. [et al.] [ed.]. *Problemàtica de la normativa del català. Actes de les Primeres Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa, 1983*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1994). *Estandardització i establiment de les llengües*. Barcelona: Edicions 62.
- LAMUELA, X.; MURGADES, J. (1984). *Teoria de la llengua literària segons Fabra*. Barcelona: Quaderns Crema.
- MULJACIC, Z. (1984). «Il fenomeno Überdachung “tetto” “copertura” nella sociolinguistica (con esempi romanzi)». *Linguística*, núm. XXIV.
- NINYOLES, R. L. (1969). *Conflicte lingüístic valencià*. València: Tres i Quatre.
- PITARCH, V. (1996). *Control lingüístic o caos*. Alzira: Bromera.
- POLANCO, L. (1995). «El llenguatge: una xarxa de normes». *Mètode*, núm. 12, p. 25-28.
- PRADILLA, M. À. (2001). «Qüestions lingüísticoidentitàries a l'entorn del blaverisme». A: MOLLÀ, T. [ed.]. *Ideologia i conflicte lingüístic*. Alzira: Bromera, p. 201-235.
- (2003). «El gallec: un cas d'individuació lingüística en un context de minorització». A: PRADILLA, M. À. [ed.]. *Identitat lingüística i estandardització*. Tarragona: Cossetània, p. 135-165.
- (2004). *El laberint valencià: Apunts per a una sociolingüística del conflicte*. Benicarló: Onada.
- PRADILLA, M. À. [ed.] (1999). *La llengua catalana al tombant del mil·lenni*. Barcelona: Empúries.
- SERVEI D'INVESTIGACIÓ I ESTUDIS SOCIOLINGÜÍSTICS (2005). *Enquesta 2005. Coneixement i ús social del valencià: Síntesi*. València: Generalitat Valenciana.
- VENY, J. (2001). «Diatopia i llengua estàndard». A: PRADILLA, M. À. [ed.]. *Societat, llengua i norma: A l'entorn de la normativització de la llengua catalana*. Benicarló: Alambor, p. 207-272. [Es pot trobar una versió més ampliada del treball a VENY, J. (2001). *Llengua històrica i llengua estàndard*. València: Universitat de València, p. 119-177]